

13. Усенко Я.Б. Оренда й суборенда держмайна: нове в методиці розрахунку плати / Я. Усенко // Справочник економіста. – 2007. – № 4(40). – С. 49.

14. Усенко Я.Б. Нові типові умови оренди нерухомого і рухомого майна / Я.Б. Усенко // Справочник економіста. – 2008. – № 1. – С. 34-37.

15. Черноус Н. Виникнення та реалізація права на землю / Н. Черноус // Вісник податкової служби України. – 2005. – № 3(333). – С. 37.

16. Яніцька С.П. Виникнення і становлення орендних відносин / С.П. Яніцька // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. – К., 2002. – Вип. 4. – С. 205-210.

Отримано 21.03.2013

УДК 657.6

Л.М.БОЙКО, д-р екон. наук, О.В.ПУСТЯК, канд. екон. наук
Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОМП'ЮТЕРНОГО АУДИТУ

Визначено передумови комп'ютеризації аудиторської діяльності в Україні, розглянуто теоретичні основи комп'ютерного аудиту як науки, сформульовано принципи і вимоги до проведення комп'ютерного аудиту суб'єктів господарської діяльності.

Определены предпосылки компьютеризации аудиторской деятельности в Украине, рассмотрены теоретические основы компьютерного аудита как науки, сформулированы принципы и требования к проведению компьютерного аудита субъектов хозяйственной деятельности.

The article presents the conditions computerization auditing activities in Ukraine, the theoretical foundations of computerized audit as an science, defines the principles and requirements for computerized audit of business entities.

Ключові слова: аудит, аудиторська діяльність, комп'ютерний аудит, інформаційні технології, контроль.

Паралельно з активним впровадженням інформаційних технологій у практику ведення бухгалтерського обліку в Україні стрімко розвивається аудиторська та консалтингова діяльність. Автоматизація обліку та аудиту супроводжується появою фірм-розробників спеціалізованих програмних продуктів, зростанням кількості програм, що різняться між собою за складністю та функціональністю. Повсякчасне впровадження інформаційних технологій у практику бухгалтерського обліку вимагає новітніх підходів до розробки теорії та практики проведення аудиту. Ця проблема порушується науковцями давно і, як результат, наявні наукові праці зарубіжних та вітчизняних спеціалістів, розроблені стандарти, що регламентують аудит у комп'ютерному середовищі. Зокрема варто виділити праці Дж. Шамплейна, А. Вільямсона, Б. Одінцева, В. Подольського, В. Комісарова, С. Івахненкова [1-5] та ін.

Проте, кількість публікацій, щодо проблем теорії та практики автоматизації аудиту, не сприяє формуванню єдиних підходів до визначення

змісту та сутності поняття «комп'ютерний аудит», не дозволяє чітко окреслити передумови, сутність, мету, предмет, завдання, принципи та вимоги до проведення комп'ютерного аудиту.

Метою цього дослідження є розробка теоретичних положень аудиту в середовищі комп'ютерної обробки облікових даних.

Для реалізації мети дослідження поставлено такі завдання:

- з'ясувати передумови та сутність комп'ютерного аудиту;
- виокремити та охарактеризувати систему базових елементів комп'ютерного аудиту: мети, предмету, об'єктів, зобов'язань, принципів.

Передумови повної автоматизації аудиторської діяльності полягають у високій формалізації бухгалтерського обліку: застосування різноманітних математичних прийомів, регламентованих правил обробки інформації (математичних формул, дій з таблицями, подвійного запису, переліку типових бухгалтерських проведення тощо). Математичні формули використовують при розрахунках оборотів, сальдо по рахунках, здійсненні платежів до бюджету та фондів, показників фінансово-господарської діяльності економічного суб'єкта. Всі дії з інформацією, що здійснюються в системі бухгалтерського обліку за відповідними алгоритмами, можуть бути продубльовані в системі автоматизації аудиторської діяльності.

Регламентування на законодавчому рівні аудиту, етапів та методів його проведення, а також чіткі вимоги до форм аудиторської документації дозволяють автоматизувати складання та редагування необхідних документів (лист про згоду на проведення аудиту, договір на проведення аудиту, аудиторський висновок, обов'язковий набір робочих таблиць, тестів). Таким чином, на сучасному етапі розвитку аудиторської діяльності є всі передумови до повної її автоматизації, тобто здійснення комп'ютерного аудиту суб'єктів господарювання.

В.І. Подольський влучно зазначає, що поняття комп'ютерного аудиту цілком обумовлене організаційним аспектом: використання комп'ютерів і сучасних інформаційних технологій для організації аудиторської діяльності, включаючи аудиторські перевірки фінансової звітності й підготовку аудиторського висновку, а також надання супутніх аудиторських послуг [1, с. 12-13].

За організаційного аспекту сутність аудиту визначає переважна більшість науковців. Так, А.Л. Вільямсон вбачає в автоматизації аудиту «використання інформаційних технологій з метою полегшення аудиторю процесів планування, контролю та документування бізнесу» [5].

С.В. Івахненко констатує, що комп'ютерний аудит може проводитись тільки в тому разі, якщо підприємство застосовує автоматизовану

форму ведення бухгалтерського обліку, а також проваджена комп'ютерна програма, що автоматизує аудит [1, с. 67].

Отже, комп'ютерний аудит – це перевірка даних комп'ютерного обліку і показників електронної фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою визначення їх достовірності, повноти та відповідності чинному законодавству.

Теоретичну основу комп'ютерного аудиту визначає система базових елементів: предмет, принципи, завдання, функції, види, методи.

За спостереженнями науковців, комп'ютеризація аудиту принципово не впливає на загальну мету аудиту та суттєво не змінює його предмет [1, с. 47; 3, с. 6-7]. Так, мета комп'ютерного аудиту обумовлена його формою: внутрішній чи зовнішній аудит. Мета зовнішнього аудиту полягає у перевірці системи обліку та звітності з метою забезпечення інформацією зовнішніх користувачів, мета внутрішнього аудиту – у забезпеченні керівництва суб'єкта господарювання інформацією щодо аналізу системи обліку, прогнозу прибутків та витрат, здійснення фінансового аналізу.

Предметом комп'ютерного аудиту є автоматизований облік господарських операцій, що підтверджують реальність звітності та її законність, а також виявлення дійсного фінансово-господарського стану підприємства.

Об'єкти аудиту залежать від задач, які необхідно вирішити аудиторю у контексті видів аудиторської діяльності: аудиту фінансової звітності та супутніх аудиторських послуг.

А.Н. Романов зазначає, що комплекси задач комп'ютерного аудиту виокремлюються за певними ознаками, які необхідно розглядати через призму реалізації функцій аудиту: контрольно-ревізійної, оціночно-консультаційної, консультативно-прогнозної і т. ін.) [3, с. 12]. У розрізі зазначених ознак можна виділити такі завдання комп'ютерного аудиту:

- аудит об'єктів обліку;
- аудит системи обліку та внутрішньогосподарського контролю;
- аудит безпечності, ефективності та коректності функціонування інформаційних систем обліку;
- аудит фінансової стійкості та платоспроможності;
- аудит дивідендної політики та ін.

Застосування інформаційні технології та комп'ютерної техніки під час проведення аудиту повинно відповідати наступним принципам:

1) комплексність інформаційної системи аудиту, який передбачає розробку загальної моделі аудиту, здатної охопити аудиторський процес в цілому та відобразити основні цілі побудови системи, обмеження, прийоми фіксації господарських процесів у бухгалтерських документах;

2) єдність та узгодженість схем формування аудиторського звіту (доповнює попередній принцип у тій його частині, що стосується окремих аудиторських задач), орієнтований на ліквідацію протиріч між загальними і частковими моделями аудиторських задач та недопущення дублювання аудиторських перевірок;

3) єдина база збереження інформації полягає в одноразовому введенні даних та багаторазовому їх використанні;

4) мінімізація ризику появи аудиторської помилки реалізується шляхом максимального охоплення «зон ризику» та включення до цієї зони групи бухгалтерських документів у яких потенційно можливі протиріччя із зазначеним принципом;

5) мінімізація введення початкової інформації передбачає в ідеальному варіанті повну відмову від ручного введення інформації;

6) можливість співставлення результатів аудиту вимагає використання таких методів розрахунку, які можуть бути співставлені з результатами розрахунку за попередні періоди;

7) цілеспрямованість результатів аудиту полягає в орієнтації комп'ютерного аудиту на конкретного клієнта з метою задоволення його потреб;

8) мінімізація невизначеності вимагає видачі максимально конкретної консультативної інформації [3, с.28-30].

Першу версію комп'ютерної програми аудиту було презентовано у 1972 р. Вілом Дж. Хартмусом [5]. З того часу на ринку з'явилася велика кількість програмних продуктів, здатних задовольняти постійно зростаючий перелік вимог користувачів. Окрім загальноприйнятих вимог, сформульованих Вілом Дж. Хартмусом: ефективності засобів контролю операцій, гнучкості, ергономічності, тісного зв'язку із бухгалтерськими програмами на рівні бази даних, наявності оперативної підтримки з боку розробника, слід виділити і продиктовані сучасним розвитком інформаційних технологій:

- можливість організації роботи із системою у віддаленому режимі для виїзних груп аудиторів;
- здатність максимально глибоко налаштувати систему під прийняту в аудиторській фірмі методологію, стандарти документування аудиту та правила формування звітності;
- обов'язковість формування прогнозів розвитку бізнесу клієнта;
- високий захист всього документообігу аудиторської фірми від несанкціонованого доступу.

Виділені нами принципи комп'ютеризації аудиту та вимоги до інформаційної системи аудиту мають практичну цінність при виборі комп'ютерної програми аудиту.

Автоматизація аудиторської діяльності дозволить значно скоротити трудовитрати аудитора, час проведення аудиторської перевірки, підвищити якість її проведення. Сформульовані нами теоретичні основи комп'ютерного аудиту дають комплексне уявлення про сутність, значення та роль комп'ютерного аудиту як окремої науки та дисципліни.

Перспективними напрямками наукового дослідження є розробка універсальної методики аналізу даних комп'ютерного обліку клієнта аудиторської фірми, що дозволить використати інформаційну базу клієнта незалежно від того, яку бухгалтерську програму той використовує.

1. Івахненко С.В. Комп'ютерний аудит: контрольні методики і технології / С.В. Івахненко . – К.: Знання, 2005. – 286 с.
2. Подольський В.И. Компьютерные информационные системы в аудите / Подольский В.И., Щербаков Н.С., Комиссаров В.Л. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 159 с.
3. Романов А.Н. Автоматизация аудита / Романов А.Н., Одинцов Б.Е. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 336 с.
4. Champlain J. Auditing information systems: a comprehensive reference guide. – N.Y.: John Wiley&Sons, Inc., 1998. – 422 p. – P. 298.
5. Williamson A.L. Audit Automation, Accountants Digest. – 1994. – № 318. – London: ICAEW. – P. 1.

Отримано 20.02.2013

УДК 330.131.7 : 339.37

А.О.ГРИЩЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

Розглядаються питання класифікації фінансових ризиків з врахуванням особливостей галузі, а саме видова класифікація фінансових ризиків, що є суттєвим для якісної і кількісної оцінки в процесі ризик-орієнтованого управління.

Рассматриваются вопросы классификации финансовых рисков с учетом особенностей отрасли, а именно видовая классификация финансовых рисков, что существенно для качественной и количественной оценки в процессе риск-ориентированного управления.

The article deals with the classification of financial risks based on industry characteristics, namely the specific classification of financial risks, which is essential for the qualitative and quantitative evaluation in the risk-oriented management.

Ключові слова: фінансовий ризик, роздрібна торгівля, класифікація, фактори, види фінансових ризиків, фінансовий стан.

Фінансові ризики торговельних підприємств відзначаються різноманітністю, однак, незважаючи на це, вони можуть бути впорядковані (класифіковані) залежно від обраних критеріїв, що надзвичайно важливо для проведення їх ідентифікації і кількісної оцінки. Класифікаційний